

Одним – «батого», іншим – «пряники»: свобода мирних зібрань, протести та репресії у 2014 році

17 лютого 2015 року Центр соціальних і трудових досліджень у партнерстві з Центром дослідження суспільства та Інститут «Республіка» в рамках Всеукраїнської ініціативи «За мирний протест!» провели прес-конференцію на тему «Свобода мирних зібрань, протести та репресії у 2014 році: «батого» та «пряники» від влади» в інформаційному агентстві УНІАН об 11:30. Проект підтримується Міжнародним фондом «Відродження» та Національним фондом підтримки демократії.

Учасники прес-конференції: **Володимир Чемерис**, правозахисник, Голова Інституту «Республіка», **Володимир Іщенко**, заступник директора Центру соціальних і трудових досліджень, **Ігор Луценко**, депутат Верховної ради України, автор проекту рішення про скасування Київського положення про організацію та проведення мітингів та демонстрацій у 2014 році.

1 грудня 2013 року в Україні розпочалося повстання. Повстання мало соціальні причини, але безпосереднім приводом до нього стало **порушення свободи зібрань** – антиконституційний розгін спецзагонами міліції акції протесту на Майдані Незалежності в Києві. **Мільйони людей повстали на захист права на мирне зібрання**. Центр соціальних і трудових досліджень та Інститут «Республіка» в рамках Всеукраїнської ініціативи «За мирний протест!» дослідили, що ж відбулось після Майдану з протестами, репресіями та дотриманням права на мирні зібрання в Україні.

Моніторинг дотримання свободи зібрань через призму судів та місцевої влади

Інститут «Республіка» систематично здійснює моніторинг дотримання свободи зібрань в Україні. Зокрема, у 2014 році щодо заборон протестів маємо наступну ситуацію. Протягом 2014 року адміністративними судами в першій інстанції розглянуто **113 справ** про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання, з них **задоволено повністю або частково – 90, що становить 79, 65%.**

Згідно даних Державної судової організації протягом 2013 року адміністративними судами в першій інстанції розглянуто **253 справи про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання, з них задоволено повністю або частково 207, що становить 81, 82%.**

Тобто, незважаючи на події в країні, повстання на Майдані та зміну влади, **в цілому відсоток задоволення позовів про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання відчутно не змінився на краще – 2,17% зниження заборон.**

У 2014 році також зменшилася кількість судових позовів місцевих органів влади про обмеження свободи зібрань (113 проти 253 у 2013р.). Цей факт передусім пояснюється тим, що АР Крим, м. Севастополь, частина Донецької та Луганської області вийшли з правового поля України і дані щодо цих регіонів враховані лише на початку 2014 року.

Лідером обмеження свободи зібрань та судових заборон свободи зібрань 2014-го, як і 2013-го, стала Харківська область: 25 (22,5% від загальної кількості) позовів, всі задоволені. Різко, порівняно з 2013-м роком, зросла кількість позовів про обмеження та заборон мітингів і демонстрацій **в Одеській області:** 23 (20,7% від загальної кількості) позови, 21 (91,3%) з них задоволені.

Тим часом у багатьох регіонах (м. Київ, Київська, Вінницька, Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області) **місцеві влади, починаючи з березня 2014 (після зміни державної влади) не позивалися щодо обмеження свободи зібрань. А у Львівській, Дніпропетровській та Сумській областях такі позови були відхилені судами.**

Репресії проти протестів на території України, що контролюється українською владою

За даними систематичного моніторингу протестів, репресій та поступок за серпень-вересень 2014 року Центру соціальних і трудових досліджень на території України, що контролюється українською владою, кількість негативних реакцій на протести (репресій) у серпні-грудні 2014 р. була надзвичайно високою. За п'ять останніх місяців минулого року було зафіксовано щонайменше 1 072 негативні реакції проти 3 191 протестних подій. Це означає, що на кожні 100 протестів припадало 34 репресивних реакцій. Спрощуючи, **кожен третій протест стикався з тією чи іншою репресією**. Це значно вищий показник, аніж у 2013 р. до початку Майдану (до 20.11 включно) – 18 репресій на 100 протестів, і навіть ніж протягом періоду Майдану (з 21.11.2013 по 23.02.2014) – 27 репресій на 100 протестів. *З цих та подальших розрахунків виключені усі події серпня-грудня 2014 р. у АР Крим, м. Севастополь, районах Донецької і Луганської областей, що контролювалися сепаратистами, а також бойові дії в рамках АТО на Донбасі.*

Не в останню чергу високий рівень репресій пов'язаний з дуже високим рівнем насильства під час протестів. У серпні-грудні минулого року 560 протестних подій (18%) мали насильницький характер, тобто наносили безпосередню шкоду людям або майну. Цей показник перевищує рівень протестного насильства протягом періоду Майдану (13%) та у 2013 р. до початку Майдану (8%).

Більша частина репресивних реакцій у серпні-грудні стосувалася протестів проти уряду та за федералізацію/відокремлення від України. 71% репресій припадав на південно-східні області України. У районах Донецької та Луганської областей під контролем української влади на кожні 100 протестів припадала 261 репресивна реакція, у інших східних областях (Харківській, Дніпропетровській, Запорізькій) – 47. Водночас, і **відносно більша частка протестного насильства припадала саме на південно-східні області** (зокрема, 47% протестів на Донбасі мали насильницький характер, у інших східних областях – 29%, у південних – 23%). Протести проти уряду та за федералізацію/відокремлення були також серед найбільш насильницьких. **Разом з тим, значна частка протестів проти уряду (46%) або за федералізацію/відокремлення (37%) мали ненасильницький характер.** При цьому дуже насильницькими були передвиборчі та антикомуністичні протестні дії, які значно рідше зазнавали репресивних дій від держави.

Більшу частину репресивних реакцій проти протестів у серпні-грудні здійснювали МВС (417 репресій, не враховуючи «добровольчі батальйони» у підпорядкуванні МВС) та СБУ (386). Роль інших силових структур у репресіях проти протестів значно менша. Також порівняно з 2013 роком та періодом Майдану суттєво зменшилася роль груп «невідомих» та судів у репресіях проти протестів.

Найчастішими формами репресій проти протестів в останній місяці були арешти, затримання та кримінальні справи. Ці дії склали 71% усіх репресивних реакцій проти протестів та використовувалися значно частіше, ніж за правління Януковича. Водночас, влада та правоохоронні органи рідше вступали у фізичну конфронтацію з протестувальниками, менше використовували форми непрямого тиску на активістів, рідше забороняли або перешкоджали проведенню акцій.

Дані за серпень-грудень минулого року підтверджують попередній висновок Центру соціальних і трудових досліджень: **наразі стратегія репресій має радше превентивний характер і спрямована на точкове знешкодження небезпечних протестувальників, аніж на придушення протестів по факту.** Водночас, у багатьох випадках правоохоронці не зупиняють насильство проти протестувальників з боку їхніх опонентів, у тому числі недержавних озброєних груп.

Не зважаючи на те, що значна частка протестів у серпні-листопаді 2014 р. стосувалася ідеологічних та політичних питань (пов'язаних, насамперед, з патріотичною мобілізацією та виборами), кількість соціально-економічних протестів поступово зростала і вже в грудні складала більшість від усіх протестних подій (43%). **Висока готовність держави вдаватися до репресій проти протестів, нехай і де в чому викликана об'єктивними факторами, та її вибірковий характер можуть стати дуже небезпечними при погіршенні соціально-економічної ситуації в 2015 році, яка буде вимагати системних змін, а не репресій незадоволених громадян та патріотичного пафосу.**

Ознайомитися з графіками та таблицями з даними щодо протестів і репресій у серпні-грудні 2014 р., а також із методикою та класифікацією подій можна в звіті «Репресії проти протестів: серпень-грудень 2014 р.» на сторінці <http://cslr.org.ua/category/protesti/zviti/>.

Центр
соціальних
і трудових
досліджень

ІНІЦІАТИВА «ЗА МИРНИЙ ПРОТЕСТ!»

Ознайомитись з діяльністю Всеукраїнської ініціативи «За мирний протест!» можна за адресою:
www.zmina.org.ua

ДОВІДКОВО:

Моніторинг протестів, репресій і поступок проводиться з жовтня 2009 року. Це унікальний проект з систематичного збору інформації про всі (незалежно від тематики та чисельності) протести, репресії та поступки у відповідь на протести, що відбуваються в реальному часі на всій території України на основі моніторингу більше 190 національних, обласних і активістських веб-медіа.

Метою даного проекту, що здійснюється Центром соціальних і трудових досліджень у партнерстві з Центром дослідження суспільства та за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» і Національного фонду підтримки демократії, є об'єктивне вивчення протестної активності та суспільних рухів в Україні і доведення до відома широкої громадськості цієї інформації з метою захисту права на мирні зібрання та привернення уваги до низових соціально-економічних протестних ініціатив.

Центр соціальних і трудових досліджень – створений у 2014 році незалежний некомерційний центр з аналізу соціально-економічних проблем, колективних протестів, трудових відносин і конфліктів.

Правозахисна організація «Інститут «Республіка» була створена 1997 року та перереєстрована у Всеукраїнську організацію у 2012 році. Основна мета Інституту – залучення громадян до демократичних перетворень в Україні.

Контактні особи: Володимир Іщенко, 097-396-44-99; Володимир Чемерис, 050-380-62-68; Олександра Скиба, 097-394-32-15